

ВПЛИВ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено показники і властивості якості інформаційного забезпечення та їх вплив на результати аналізу господарської діяльності щодо проблем, які вимагають прийняття ефективних управлінських рішень. Визначено роль аналітичної інформації в прийнятті управлінських рішень.

Ключові слова: аналіз господарської діяльності, інформація, інформаційне забезпечення, облікова інформація, аналітична інформація, якість інформації

Voronko O.

INFLUENCE OF THE INFORMATION SUPPORT QUALITY ON THE EFFICIENCY OF ECONOMIC ACTIVITY ANALYSIS

The indicators and properties of the information support quality are investigated; the influence of theirs on the results of business activity analysis regarding the problems that require making effective management decisions is considered. The role of analytical information for making management decisions is defined.

Keywords: business analysis, information, information support, accounting information, analytical information, information quality

1. Вступ

Сьогодні аналіз господарської діяльності стає необхідною передумовою налагодження ефективних економічних відносин, основою надійності та всебічної обґрунтованості управлінських рішень на всіх рівнях і в усіх суб'єктів господарювання. В наш час управлінські рішення повинні ґрунтуватися на точних розрахунках, глибокому та ефективному аналізі. Економічні служби сучасних підприємств поширюють використання економіко-математичного апарату, новітніх програмних продуктів, комп'ютерної техніки, інформаційних баз даних, довідково-пошукових інформаційних систем тощо. Саме тому жодне організаційне, технічне і технологічне рішення не повинно здійснюватися до тих пір, поки не обґрунтована його економічна доцільність. Фахівці, які займаються обґрунтуванням різноманітних управлінських рішень, потребують достовірної деталізованої бухгалтерської, аналітичної, статистичної та комерційної інформації щодо виробничих і фінансово-інвестиційних процесів на підприємстві.

Окремі аспекти якості інформаційного забезпечення економічного аналізу досліджені сучасними вітчизняними та зарубіжними економістами, а саме: Ф. Бутинцем, Л. Кіндрацькою [4], М. Білик, М. Чумаченком [1], В. Івахненком, В. Мецом, С. Мнихом [7], Н. Тарасенко, О. Олійник, М. Бакановим, В. Ковальовим [5], Г. Савицькою [9] та ін.

Але, незважаючи на значну кількість наукових досліджень щодо якості інформаційного забезпечення аналізу господарської діяльності підприємств, проблема залишається остаточно не вирішеною. Подальшого дослідження потребує комплекс питань, пов'язаних із визначенням впливу якості інформаційного забезпечення на ефективність аналізу господарської діяльності, обґрунтованість прийняття управлінських рішень та пошук внутрішніх джерел економічного зростання підприємства.

Мета статті – дослідження показників і властивостей якості інформаційного забезпечення та їх впливу на результати аналізу господарської діяльності щодо проблем, які вимагають прийняття ефективних управлінських рішень.

2. Роль аналітичної інформації в прийнятті управлінських рішень

У період розвитку і вдосконалення форм та методів управління підприємствами в Україні важливою функцією економічного аналізу є постачання необхідної інформації, призначеної для прийняття управлінських рішень. Ми погоджуємось з думкою вчених, які вважають, що роль аналітичної інформації в системі управління зростає паралельно зі зростанням складності фінансового та управлінського менеджменту, стратегічного планування, маркетингу та інших засобів забезпечення господарської діяльності підприємств і організацій [9, с. 70]. Економічний аналіз не тільки виявляє, систематизує і обробляє найбільш цінну облікову інформацію, але й створює власну інформацію, яка формується за допомогою комплексу спеціальних способів і прийомів. Варто зауважити, що в зарубіжних країнах інтеграція різних наук і областей економічних знань здійснюється значно швидшими темпами, ніж в Україні. В багатьох країнах набула розповсюдження концепція контролінгу, який уособлює функціонально відокремлений напрям економічної роботи на підприємстві, пов'язаний з реалізацією фінансово-економічної коментуючої функції в менеджменті для прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень.

Склад, зміст і якість інформації, яка залучається до аналізу, відіграють вирішальну роль у забезпеченні дієвості аналізу господарської діяльності, який не обмежується тільки економічними даними, а широко використовує технічну, технологічну та іншу інформацію.

Варто зазначити, що інформація про діяльність суб'єкта господарювання посідає вагомe місце в аналітичних дослідженнях. Для прийняття управлінських рішень із застосуванням методичних прийомів аналізу господарської діяльності використовується система економічної інформації. У випадку, якщо наявна інформаційна база не дозволяє здійснити якісний економічний аналіз через відсутність необхідної та достатньої інформації, нестача чи необ'єктивність даних може бути компенсована шляхом отримання її будь-якими способами.

Економічна інформація досить неоднорідна, вона має складну схему взаємозв'язків окремих її видів. Різновидами економічної інформації є облікова інформація та інформація аналізу господарської діяльності, яким притаманні як спільні властивості, так і низка специфічних особливостей.

Відтак, обліково-аналітична інформація є основою для прийняття рішень з організації, планування та регулювання господарської діяльності підприємства. Облікові дані відображають фактичний стан виробничо-господарської діяльності підприємства і є інформаційною моделлю виробництва. Тому, на думку фахівців, у сфері економічного аналізу лише на основі якісної оцінки регламентованої інформації можна визначити її необхідність, а за характеристиками цієї інформації розглядати варіанти її достатності тощо [7, с. 193]. Крім відображення дійсного стану об'єкта, на облікову інформацію покладається й ретроспективна функція, що потребує тривалого зберігання цієї інформації (у вигляді форм бухгалтерської звітності). Кінцеві дані є результатом розв'язання облікових задач зі знаходження зведено-підсумкових величин за встановленими групувальними ознаками, для чого реалізуються арифметичні та логічні операції, операції сортування інформації. Якість облікової інформації залежить від використаної методології її сприйняття, систематизації та узагальнення, а також від специфічних особливостей облікових задач: розв'язності (завжди розрахунковим або логічним способами); алгоритмічності; документальності вхідних та вихідних даних; використання тих самих даних для формування різних показників; інформаційного зв'язку облікових задач; необхідності накопичення даних; регламентації термінів розв'язання задач.

Сучасна облікова інформація будується на аналітичних оцінках доцільності, переваг і пріоритетів господарських операцій. Планові дані є орієнтирами для нових кон'юнктурних оцінок; звітно-статистичні дані не є простим зведенням однорідних явищ та процесів у просторі й часі тощо. Відтак, бухгалтерський баланс є найбільш інформативною формою для аналізу та оцінки, наприклад, фінансового стану підприємства. Вміння читати бухгалтерський баланс дає можливість одержати значний обсяг інформації про підприємство, визначити ступінь його забезпеченості власними оборотними коштами, оцінити загальний фінансовий стан підприємства. Також джерелом інформації для аналізу є Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про власний капітал, Звіт про рух грошових коштів, Примітки до річної фінансової звітності та ін.

Зауважимо, що пояснення до балансу і звіту про фінансові результати повинні містити розшифровку таких показників, які характеризують склад та роз-

мір основних і оборотних засобів, нематеріальних активів організації, окремих видів дебіторської та кредиторської заборгованостей, фінансових вкладень та зобов'язань й впливають на якість бухгалтерської звітності.

3. Особливості облікової та аналітичної інформації

Зазначимо, що характерною особливістю бухгалтерської інформації є її висока точність. Вона відображає детерміновані події, про які чітко відомо, що вони відбулися. Водночас, бухгалтерська інформація відображає події, що відбулися, із запізненням. Тому якість її визначається тим, наскільки видається зменшити розрив між строками подій і відображенням їх у бухгалтерських документах.

Ми погоджуємось з думкою вчених, які вважають, що аналітична інформація відрізняється від облікової. Дані для аналізу беруть з одного або кількох різновидів економічної інформації (планової, облікової, нормативної, прогнозної). Наприклад, для аналізу виконання планових завдань використовують планові та облікові дані. Факторний аналіз обмежує джерела формування інформації для аналізу господарської діяльності одним різновидом даних. Тому первинне формування такої інформації залежить від низки причин, основними з яких варто вважати вид аналізу господарської діяльності, а також його цілі та завдання.

Аналітична інформація накопичується, зберігається та використовується, відповідно до планів та програм аналітичної роботи на підприємстві, згідно з визначеною організаційною формою. Аналітичним розрахункам притаманна наявність значного обсягу логічних операцій, поєднаних з арифметичними та складними алгоритмами. Для аналітичної роботи найбільшу значущість має процедура математичної обробки та наступне використання результатів аналітичних розрахунків в інтересах управління. На відміну від облікової інформації, аудиторія споживачів результатів аналітичних розрахунків є значно ширшою та різноманітною. Тому ми поділяємо твердження науковців, які вважають, що бухгалтерська та аналітична інформація повинні бути релевантними, тобто відповідати вимогам розв'язання відповідних функціональних управлінських завдань [1, с. 139].

Економічний аналіз і бухгалтерський облік, як елементи інформаційної системи, діють водночас і забезпечують чіткість взаємозв'язку: "первинні облікові дані – результативна інформація звітності – аналіз інформації – прийняття рішень – контроль законності здійснення операцій – зміна стратегії діяльності". Суттєвим компонентом процесу вдосконалення є забезпечення функціональності інформаційної системи через визнання цілісності змісту, методології, предмета і методу його складових: планування, обліку, аналізу, контролю. Їх об'єднання у єдиний інформаційний процес підтверджується відомою тезою: бухгалтерський облік – це, насамперед, аналіз, процедури яких формуються на планових показниках і завершуються контролем дотримання їх значень. Це накладає критерій корисності на весь комплекс інформації, що є продуктом системи і передбачає запровадження у процес її

організації підходу, орієнтованого на прийняття обґрунтованих управлінських рішень [4, с. 39-40].

4. Якісні характеристики аналітичної інформації

Поняття “інформаційне забезпечення” виникло у зв’язку з розвитком автоматизованих систем управління, яка є динамічною системою одержання, оцінки, зберігання та переробки даних і створена з метою вироблення управлінських рішень. Ми погоджуємось із позицією Л. М. Кіндрацької щодо того, що інформаційне забезпечення можна розглядати і як процес забезпечення інформацією, і як сукупність форм документів, нормативної бази та реалізованих рішень щодо обсягів, розміщення та форм існування інформації, яка використовується в інформаційній системі в процесі її функціонування [4, с. 144].

Від якості інформаційного забезпечення, його повноти, вірогідності, своєчасності, об’єктивності залежить не тільки якість аналітичних досліджень, але й дієвість управлінського впливу на об’єкти управління.

На нашу думку, якість інформації – це сукупність властивостей, що зумовлюють та забезпечують можливості її використання для задоволення визначених, згідно з її призначенням, потреб і відображають ступінь придатності конкретної інформації про об’єкти та їх взаємозв’язки для досягнення цілей, що стоять перед користувачем.

До загальних показників якості інформаційного забезпечення доречно віднести такі: стислість, чіткість формулювань, своєчасність надходження, задоволення потреби в інформації конкретних керівників, точність, правильний вибір початкових відомостей, оптимальність систематизації і безперервність збору та обробки даних. Також важливою якісною характеристикою інформації є її вірогідність. Вірогідною вважають інформацію, яка не перевищує припустимий рівень перекручення дійсного явища або процесу і відображає те, що вона повинна відображати. На вірогідність інформації, яка надходить, впливають інформаційні бар’єри, тобто перешкоди, що заважають збереженню кількості та якості інформації і призводять до її обмежень. Крім того, якість інформаційного забезпечення – один із найважливіших параметрів для споживача інформації – визначається такими характеристиками: репрезентативністю – правильність відбору інформації з метою адекватного відображення її джерела; змістовністю – семантична ємність інформації; достатністю (повнота) – мінімальний, але достатній склад даних для досягнення цілей, які переслідує споживач інформації. Ця характеристика подібна до репрезентативності, однак різниця полягає в тому, що в даному випадку враховується мінімальний склад інформації, який не перешкоджає ухваленню рішення; доступність – простота (або можливість) виконання процедур отримання і перетворення інформації. Ця характеристика застосовується тільки для відкритої інформації. Для забезпечення доступності паперових носіїв інформації використовуються різні засоби оргтехніки щодо їх зберігання. З метою полегшення їх обробки використовуються засоби обчислювальної техніки; актуальність залежить від динаміки зміни характеристик інформації і визначається збереженням цінності інформації для користувача в момент її

використання; своєчасність – надходження не пізніше заздалегідь встановленого терміну; точність – ступінь близькості інформації до реального стану джерела інформації; достовірність – властивість інформації відображати джерело інформації з необхідною точністю. Ця характеристика вторинна щодо точності; стійкість – здатність інформації реагувати на зміни вихідних даних без порушення необхідної точності.

5. Висновки

Отже, склад, зміст і якість інформації, яка аналізується, відіграють вирішальну роль у забезпеченні дієвості аналізу господарської діяльності.

Характерною особливістю сучасного підходу до аналізу господарської діяльності підприємства є те, що він передбачає якісне інформаційне забезпечення, від якого, в свою чергу, залежить прийняття ефективних управлінських рішень. При визначенні обсягу, структури і якості інформаційно-аналітичного забезпечення необхідно орієнтуватись саме на якісні характеристики планових, нормативно-довідкових, облікових, звітно-статистичних та інших видів інформації, оскільки їх традиційне змістове визнання в умовах ринкових відносин суттєво змінюється. Цінність інформаційного забезпечення – це комплексний показник її якості та міри для задоволення потреб аналізу господарської діяльності і, на його підставі, системи управління підприємством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болюх М. А. Економічний аналіз [Текст] : навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін. ; [за ред. акад. НАНУ М. Г. Чумаченка]. – [вид. 2-ге, перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
2. Донцова Л. В. Комплексный анализ бух галтерской отчетности [Текст] : практ. пособ. / Л. В. Донцова, Н. А. Никифорова. – [4-е изд., перераб. и доп.] – М. : Дело и сервис, 2001. – 304 с.
3. Карлик Т. И. Анализ финансовых отчетов (на основе GAAP) [Текст] : учебник / Т. И. Карлик, А. Р. Макмин ; [пер. с англ.]. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 448 с.
4. Кіндрацька Л. М. Інституції обліку та аналізу в інформаційній системі суб’єктів господарювання / Л. М. Кіндрацька // Роль і місце бухгалтерського обліку, контролю й аналізу в розвитку економічної науки і практики : зб. матеріалів 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф. ; 6–7 груд. 2012 р. – К. : КНЕУ, 2012. – 344 с.
5. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия [Текст] : учеб. пособие / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова, Е. М. Гриженко. – М. : ПБОЮЛ, 2000. – 424 с.
6. Куліков П. М. Економічний аналіз [Текст] : навч. посіб. / П. М. Куліков, Т. М. Серікова, І. П. Отенко, Є. П. Кожанова. – К. : Третейський суд, 2009. – 344 с.
7. Мних Є. В. Економічний аналіз [Текст] : підручник / Є. В. Мних – К. : Знання, 2011. – 630 с.
8. Рижиков В. С. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства [Текст] : навч. посіб. / В. С. Рижиков. – К. : Центр навч. літ-ри, 2007. – 400 с.
9. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия [Текст] : учеб. / Г. В. Савицкая. – [5-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Инфра-М, 2009. – 536 с.
10. Черниш С. С. Економічний аналіз [Текст] : навч. посібник / С. С. Черниш – К. : Центр навч. літ-ри, 2010. – 256 с.